

MANAGEMENT

МЕНЕДЖМЕНТ

УДК 378.6.07:624:005.35

КОРПОРАТИВНО-СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗВО ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Катерина Бутко¹; Марина Єщенко¹; Вікторія Мінакова²

¹Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
Краматорськ, Україна

²Луганський національний аграрний університет,
Старобільськ, Україна

Резюме. Присвячено аналізу формування розвитку корпоративно-соціальної відповідальності (КСВ) в закладі вищої освіти. Досліджено особливості формування корпоративно-соціальної моделі та її сутність. Визначено соціальну відповідальність та її роль у розвитку культури навчального закладу. Доведено, що на практиці механізм формування корпоративної соціальної відповідальності у закладах вищої освіти має вкрай важливе значення. Проаналізовано та описано фактори, які узагальнюють усвідомлення актуальності корпоративно-соціальної відповідальності відповідно до високого попиту освіти, особливо у змісті стосунків з працівниками, споживачами та повагою до навколишнього середовища. Висвітлено результативну діяльність закладів вищої освіти. Досліджено наслідки впровадження корпоративно-соціальної відповідальності у роботу керівництва та підпорядкованих працівників в Академії, а також в цілому в закладах вищої освіти України. Ринок освітніх послуг повинен забезпечувати набуття у випускників достатнього рівня професійної кваліфікації, а тому керівництво освітніх закладів несе відповідальність за надані освітні послуги, тим самим будує підґрунтя формування корпоративної соціальної відповідальності як в своїй роботі, так і у студентів. Тим самим заклад вищої освіти формує гарну репутацію, підвищує конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг. Описано умовні рівні, на які поділяється корпоративно-соціальна відповідальність, а також визначено, яким саме рівням відповідає КСВ ДонНАБА та ЛугНАУ, яка життєва позиція освітніх закладів, на що слід звернути увагу, щоб набутти сталого розвитку. Визначено перспективи впровадження соціально відповідальної поведінки в корпоративну політику та стратегію стійкого розвитку закладів вищої освіти. Розглянуто проблеми модифікації концепції корпоративної соціальної відповідальності в контексті освітньої соціальної відповідальності. Описано основні ресурси корпоративно-соціальної відповідальності закладів освітньої діяльності та її ключові фактори, визначено напрямки та види діяльності.

Ключові слова: корпоративно-соціальна відповідальність, заклад вищої освіти, вища освіта, соціально-відповідальна академія, сучасний ЗВО.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.02.103

Отримано 24.03.2021

UDC 378.6.07:624:005.35

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF HEI AS A COMPETITIVE ADVANTAGE IN THE MARKET OF EDUCATIONAL SERVICES

Kateryna Butko¹; Maryna Yeshchenko¹; Victoriia Minakova²

¹*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
Kramatorsk, Ukraine*

²*Luhansk National Agrarian University, Starobilsk, Ukraine*

Summary. *The paper is focused on the analysis of the formation of corporate social responsibility (SCR) development in the higher educational institution. Peculiarities of the formation of corporate social model and its essence are investigated in this paper. The social responsibility and its role in the development of the educational institution culture are determined. It is proved that in practice the mechanism of forming corporate social responsibility in higher educational institutions is extremely important. The factors and analyses that summarize the awareness of corporate social responsibility importance, in compliance with the high demand for education, especially in the content of relations with employees, consumers and respect for the environment are described. Effective activities of higher education institutions are highlighted. The consequences of corporate social responsibility introduction into the work of management bodies and subordinate employees of the Academy, as well as in higher educational institutions of Ukraine in general, are investigated. The market of educational services should ensure that the graduates acquire sufficient level of professional qualification; therefore, managers of educational institutions are responsible for the provided educational services, thus they build the foundation for the formation of corporate social responsibility both in their own and the students' work. Moreover, the higher educational institution forms its good reputation, increases competitiveness in the market of educational services. Conditional levels into which corporate and social responsibility is divided are described in this paper, and here it is determined which levels correspond to DonNACEA's and LuhNAU's SCR, what is the life position of educational institutions, what should be paid attention to in order to reach sustainable development. Prospects for the introduction of socially responsible behavior in corporate policy and strategies for sustainable development of higher education institutions are identified. The problems of modification of the corporate social responsibility concept in the context of educational social responsibility are considered in this paper. The main resources of corporate social responsibility of educational institutions and its key factors are described, the directions and types of activities are defined.*

Key words: *corporate social responsibility, institution of higher education, higher education, socially responsible academy, modern institution of higher education.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.02.103

Received 24.03.2021

Постановка проблеми. Перед закладами вищої освіти постає неабияке завдання – виховати покоління економічно грамотних фахівців, здатних розвивати економіку, готових втілювати в життя креативні підприємницькі ідеї, регулювати ринкові відносини. Донбаська національна академія будівництва й архітектури (ДонНАБА) та Луганський національний аграрний університет (ЛугНАУ) цьому не виняток. Важливим елементом функціонування сучасного закладу вищої освіти є його соціальна відповідальність, особливо коли частка бюджетних коштів домінує у його фінансуванні. Заклади вищої освіти (ЗВО) зазнають все більшого тиску з боку бізнесу, урядового та місцевого самоврядування. Ринок освітніх послуг відрізняється від ринку інших видів послуг, а саме, повинен забезпечувати набуття у випускників достатнього рівня професійної кваліфікації, щоб надалі задовольнити зацікавлених у цьому прямих і непрямих споживачів освітніх послуг і посередників.

Навчання й професійна підготовка є основою розвитку людини й прогресу суспільства в цілому. Ми маємо можливість через освіту змінити поведінку громадян на

благо суспільства. Підвищуючи освітній рівень, удосконалюються життєві цінності й потреби, підвищується якість безпеки і здоров'я, створюється міцна нація. Формування розуміння соціальної відповідальності закладається ще з учнівських часів кожної людини, яка в процесі отримання освіти стане відповідальним працівником, керівником, підприємцем тощо. Тому важливо прищеплювати корпоративно-соціальну відповідальність у навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні вивчення питання корпоративно-соціальної відповідності саме закладів вищої освіти недостатньо висвітлено, на відміну від сфери бізнесу. Усі інститути суспільства й держави мають соціальну відповідальність. В Україні досить мало приділяється уваги цьому питанню. В роботі О. Грішнєвої висвітлюється проблематика даної теми стосовно конкретно розвитку корпоративної соціальної відповідальності у закладах вищої освіти. А також дослідження в області поглиблення теоретичних знань проводили такі науковці, як М. Деліні, І. Кирчата, А. Колот, О. Шершенюк та ін.

Мета дослідження. Проаналізувати важливість корпоративно-соціальної відповідальності у ЗВО. Визначити значущість корпоративно-соціальної відповідальності, довести, що її відсутність унеможлиблює сталий розвиток і формування конкурентоспроможності закладу вищої освіти. Сформулювати теоретичні основи сутності корпоративно-соціальної відповідальності, визначити шляхи її розвитку.

Постановка завдання. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: загальнологічні – об'єктивні дослідження; всебічний розгляд інформації, абстрагування. Теоретичні – узагальнення результатів дослідження, виявлення загальних закономірностей шляхом опрацювання та інтерпретації дослідних даних, подальший аналіз теоретичних рішень, формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. Корпоративно-соціальна відповідальність (КСВ) характеризується добровільним та свідомим виконанням обов'язків, використанням і дотриманням соціальних норм, а у випадку порушення корпоративних правил, які прийняті певною соціальною структурою – застосуванням до порушника заходів покарання, передбачених цими нормами порушення. Одним із поширених визначень цього поняття є таке, що КСВ складається з двох напрямків – розвитку соціально-економічних відносин, частиною яких є соціально-трудова відносина, й екологічна безпека. Питань на захист екології утворилися під впливом різних громадських об'єднань, екоактивістів і захисників навколишнього середовища, а також у результаті найвідоміших екологічних катастроф, які найбільше вплинули на зміну політики корпорацій відносно суспільства.

До цілей КСВ відносять: добровільне вдосконалення соціально-трудова відносин у колективі, підтримка соціальної стабільності в навколишньому співтоваристві, розвиток соціальної та природоохоронної діяльності на національному та міжнародному рівнях. Не менш важливою була і залишається етична складова та визнання корпоративно-соціальної відповідальності як етичного зобов'язання [1].

Умовно КСВ прийнято поділяти на три рівні:

- перший рівень: державна установа легально сплачує податки у повному обсязі. Таким чином кошти надходять до бюджету, надалі розподіляються на соціальні програми;

- другий рівень: соціально відповідальний навчальний заклад повинен платити економічно обґрунтовану зарплату. Відповідна зарплата дозволяє працівникові витратити кошти на підтримку здоров'я, підвищувати рівень освіти й культури.

- третій рівень: соціально-відповідальний заклад займається добродійністю на добровільній основі, заохочує до цього студентське самоврядування. Це доводить, що керівництво не байдуже до проблем суспільства.

Соціальна відповідальність сприяє покращенню іміджу, забезпечує конкурентну перевагу на довготермінову перспективу.

Навчальний заклад із часу свого заснування несе відповідальність перш за все перед державою, яка, в свою чергу, гарантує йому фінансування і автономію.

На думку американського економіста і маркетолога Філіпа Котлера, КСВ – це зобов'язання сприяти економічному розвитку, працюючи з найманими працівниками, місцевою громадою та суспільством з метою покращення якості життя.

КСВ – це добровільна ініціатива засновника або власника (керівника) організації стосовно розроблення соціально-спрямованих неприбуткових заходів з метою покращення зовнішнього та внутрішнього середовищ. При здійсненні КСВ, держава не повинна втручатися в оперативну діяльність. Але цікавим фактом є те, що, наприклад, у Франції існує закон про те, що компанії повинні звітувати про виконання програм соціальної відповідальності та охорону навколишнього середовища. А в Німеччині за добровільне пожертвування видається сертифікат, який дозволяє зменшити податки на суму в розмірі суми пожертвування [2].

Щоб мати уяву про соціально відповідальний заклад, можна виділити основні його характеристики:

- соціально-відповідальний навчальний заклад надає якісні освітні послуги, які відповідають навчальним програмам, рекомендаціям МОНУ;
- надає прозору й правдиву інформацію щодо цін за надання освітніх послуг;
- піклується про фізичне й психічне здоров'я студентів;
- слідкує за підвищенням кваліфікації викладачів, сприяє цьому, дбає про умови праці;
- бере участь у просвітницькій діяльності, а саме слідкує за підвищенням культурного, духовного, наукового розвитку;
- запобігає корупції, підтримує прозорість закупівель, конкурсів, фінансів;
- підтримує партнерські стосунки з іншими навчальними закладами, підвищує свою репутацію;
- проводить профорієнтаційну роботу з майбутніми студентами, зацікавляє спеціальностями свого закладу.

Виховання соціальної відповідальності в рамках офіційних академічних програм має пріоритет, на який спрямовані підготовка кваліфікованих фахівців для якісного надання освітніх послуг, соціальні та екологічні потреби суспільства. Найважливішим критерієм КСВ виступає також якість освіти, яка надається студентові. Це основний чинник, що відображає відповідальність освітнього закладу перед споживачами і суспільством загалом. ЗВО повинен сприяти працевлаштуванню випускників, турбуватися про їх зацікавленість у своїй професії й подальшому розвитку професійних навиків [3].

Держава, яка виступає як носій особливого державного інтересу на ринку освітніх послуг, одночасно виступає в ролі розробника й лідера політики в галузі освіти. Адміністративна влада дозволяє державі формувати й успішно реалізовувати державні інтереси. Всі учасники ринку зацікавлені в підвищенні конкурентоспроможності своїх партнерів. Однак соціально відповідальний навчальний заклад повинен забезпечувати високий рівень не тільки традиційних професійних компетенцій (викладацький і дослідницький компонент), але й інноваційно-орієнтованих і специфічних підприємницьких навичок [4].

На сьогодні ДонНАБА приділяє увагу багатьом аспектам соціальної відповідальності: сприяє активній реалізації перспективних соціальних проєктів, проведенню соціально ефективних заходів, підвищенню рівня знань здобувачів вищої

освіти. Залучає студентів до благодійності, проводить заняття з підготовки студентів до вступу на другий магістерський рівень вищої освіти тощо.

Реалізація багаточисельних соціально спрямованих проєктів покращує імідж будь-якого ЗВО, привертає увагу інвестицій для нових спільних соціальних проєктів. Кожен університет може по-різному демонструвати результати своєї корпоративної соціальної діяльності. На офіційному сайті ДонНАБА завжди публікується інформація про досягнення й нагороди студентів і професорсько-викладацького складу, про соціально активне життя академії, участь у конкурсах, конференціях, візити і відгуки експертів, які свідчать про розвиток репутації академії як соціально відповідального ЗВО. Навіть в умовах адаптивного карантину життя академії не стоїть на місці. Викладачі й студенти намагаються будь-якими можливими засобами залишатися активними, продовжувати навчання на тому ж рівні, брати участь в онлайн-конференціях.

Наразі умови, в яких функціонує ДонНАБА, не є найкращими. Основною причиною таких умов є переміщення до іншого міста. У зв'язку з загостренням конфлікту на Донбасі, академія вимушена пристосовуватись до нових умов існування. Але крім цього є також ряд інших факторів:

- погіршення рівня базової шкільної освіти вступників;
- демографічний спад, який сприяв зменшенню кількості абітурієнтів;
- економічна криза, яка унеможлиблює платоспроможність студентів, які отримують другу вищу освіту за кошти фізичних осіб;
- зменшення кількості бюджетних місць на популярних затребуваних нині спеціальностях.

Ці фактори негативно позначаються на діяльності усіх ЗВО країни. В даних умовах в академії формується стратегія поступової адаптації до змін зовнішнього середовища.

Для Луганського національного аграрного університету питання соціальної відповідальності також загострилося з моменту переміщення закладу у 2014 році. Умови існування переміщеного закладу вищої освіти вимагали реагування на численні проблеми, які виникали у зв'язку з переміщенням у співробітників і здобувачів вищої освіти. Безпосередня активна участь у вирішенні житлових, побутових, гуманітарних, соціальних, юридичних питань університетської спільноти стала загальною щоденною практикою як для керівництва університету і структурних підрозділів, так і для співробітників та студентів. Також для здійснення соціально відповідальних заходів університет активно будував партнерські стосунки з іншими навчальними закладами, благодійними фондами, волонтерськими ініціативами, громадськими організаціями, бізнес-структурами та міжнародними партнерами. Рівень соціальної відповідальності Луганського НАУ був відзначений перемогою у конкурсі «Найсоціальніший ВНЗ України», який проводився освітнім проєктом агрохолдингу Миронівський хлібопродукт «Почни кар'єру з МХП».

На сьогодні соціальна відповідальність Луганського НАУ вже виходить за межі вирішення проблем самого університету, відбувається залучення академічної спільноти до розв'язання соціальних, економічних, екологічних культурних та інших проблем місцевих громад і бізнесу Донецької та Луганської областей. Зокрема, реалізуючи проєкт ЄС «Відродження переміщених університетів: посилення конкурентоспроможності, підтримка громад» (REDU: 2020–2023 роки) Луганський національний університет посилює співпрацю з місцевими громадами і здійснює внесок у соціальне та економічне відновлення регіону. Університет вже визначає розвиток соціально-відповідальної діяльності як фактор, що має вирішальне значення для забезпечення конкурентоспроможності, нарощування соціального й репутаційного капіталу й реалізує його на стратегічному рівні, орієнтуючись на потреби стейкхолдерів.

Основна сфера відповідальності ЗВО пов'язана зі створенням соціально корисної дидактичної пропозиції, побудованої з повним усвідомленням соціальних ролей, які випускники зможуть застосовувати в майбутньому, з освітою майбутніх викладачів, а також з викладом та підтримкою різних напрямків досліджень.

Корпоративна соціальна відповідальність ЗВО – сукупність цінностей і норм поведінки. Основними цінностями для науки та вчених є, перш за все, істина та пов'язаний з цим пошук, відкриття та опис, а наукове життя – це насамперед накопичення, збагачення та розповсюдження знань. Основною метою діяльності вищої школи є свідомо освіта, яка полягає у формуванні молодих кадрів, впливі на громадську думку з позиції наукових авторитетів, турботі про свій імідж, побудові та підтримці міцних стосунків із випускниками. [5].

Висновки. Часто ЗВО випускають студентів, які орієнтуються на вирішення конкретних функцій, а не на комплексне вирішення соціальних проблем у цілому, погано уявляють наслідки своєї професійної діяльності. За потенціал їхньої соціальної відповідальності відповідають керівники, які володіють необхідною корпоративно-соціальною компетентністю і соціально орієнтованим мисленням.

На сьогодні завданням наукової громадськості є наголошення на тому, що збереження механізму формування корпоративної соціальної відповідальності у закладах вищої освіти має вкрай важливе практичне значення, сприяє визначенню прогадин розвитку й розроблення дієвих шляхів для їх усунення.

У сучасному світі питання соціальної відповідальності дедалі більше вимагає уваги. Розвиток сучасної думки про соціальну відповідальність ЗВО зосереджується на нових сферах інтересів. Діяльність у всіх закладах відповідно до принципів КСВ спрямована на суспільне благо. Однак обов'язки відповідати цим принципам повинні виникати з обох сторін – як держави, суспільства, так наукових ланок.

Безперечно, професорсько-викладацький склад і окремо кожна людина, яка має наукове звання у будь-якому ЗВО, не мають права бути соціально безвідповідальними і не мати активної життєвої позиції. Для поглиблення знань у цій області пропонується ввести нову дисципліну «Корпоративна соціальна відповідальність» у навчальні плани для всіх спеціальностей у ДонНАБА та ЛугНАУ. Ця дисципліна повинна складатися з основних модулів, які б пояснювали суть КСВ, практику її впровадження й формування та оприлюднення звітів діяльності КСВ.

Conclusions. Often the higher educational institutions train the graduates who are focused on performing specific functions, rather than on providing the comprehensive solution to social problems as a whole, and have poor idea of the consequences of their professional activities. The leaders who have the required corporate and social competencies and social oriented thinking are in charge of their social responsibility potential.

At present, the task of scientific community is to emphasize that maintaining the mechanism of corporate social responsibility in higher education has an extremely important practical impact, facilitates the identification of gaps in the development of effective ways of their solution.

In the modern world, the issues of social responsibility are of great importance. The development of modern concepts concerning social responsibility of HEI is focused on the new interest domains. Activities in all institutions according to CSR principles are directed towards public wealth. However, the responsibility in accordance with these principles should arise from two sides, both from the state, society and academia as well.

Undoubtedly, at any HEI the teaching staff as a whole and each person who has scientific honors have no right to be socially irresponsible and lack life philosophy. In order to deepen knowledge in this area, it is proposed to introduce a new course «Corporate Social Responsibility» into the curriculum for all specialties at DonNACEA and LuhNAU. This course

should consist of basic modules that would explain the essence of CSR, its implementation practices, as well as generating and presenting reports on CSR activities.

Список використаної літератури

1. Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність: сучасна філософія, проблеми засвоєння. «Економіка України». 2014. 3 (628). С. 70–82.
2. Гордієнко Л. А. Моделі корпоративної соціальної відповідальності. Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. 2014. Т. 19. Вип. 2/5. С. 34–38.
3. Грیشнова О. Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2014. С. 11–17.
4. Кирчата І. М., Шершенюк О. М. Забезпечення конкурентоспроможності закладу вищої освіти в контексті соціальної відповідальності. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2020. С. 80–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2020_1_10.
5. Agnieszka Cybal-Michalska. Społeczna odpowiedzialność uczelni wyższych. Rocznik lubuski. Tom. 41, część 2. 2015. P. 89–96.
6. Деліні М. М. Соціальна відповідальність вищої освіти в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 9 (4). С. 165–168.
7. Козирева О. В., Здорік Т. А. Побудова механізму формування корпоративної соціальної відповідальності підприємств. Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку: матеріали. VI наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків, 1 листопада 2017 р.). Харків, 2017. С. 397–401.
8. Баюра Д. Корпоративна соціальна відповідальність у системі корпоративного управління. Україна: аспекти праці. 2009. № 1. С. 21–25.

References

1. Kolot A. M. Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist: suchasna filosofiia, problemy zasvoiennia. "Ekonomika Ukrainy". 2014. 3 (628). P. 70–82.
2. Hordiienko L. A. Modeli korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti. Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova. 2014. T. 19. Vyp. 2/5. P. 34–38.
3. Hrishnova O. Sotsialna vidpovidalnist universytetiv Ukrainy: porivnialnyi analiz ta osnovni napriamy rozvytku. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. 2014. P. 11–17.
4. Kyrchata I. M., Shersheniuk O. M. Zabezpechennia konkurentospromozhnosti zakladu vyshchoi osvity v konteksti sotsialnoi vidpovidalnosti. Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva. 2020. P. 80–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2020_1_10.
5. Agnieszka Cybal-Michalska. Społeczna odpowiedzialność uczelni wyższych. Rocznik lubuski. Tom. 41, część 2. 2015. P. 89–96.
6. Dielini M. M. Sotsialna vidpovidalnist vyshchoi osvity v Ukraini. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. 2014. Vyp. 9 (4). P. 165–168.
7. Kozryieva O. V., Zdorik T. A. Pobudova mekhanizmu formuvannia korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemstv. Profesiinyi menedzhment v suchasnykh umovakh rozvytku rynku: materialy. VI nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu, m. Kharkiv, 1 lystopada 2017 r. Kharkiv. 2017. P. 397–401.
8. Baiura D. Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist u systemi korporatyvnogo upravlinnia. Ukraina: aspekty pratsi. 2009. No. 1. P. 21–25.